

IX / 7,26

IGU INŠTITUT ZA GEOGRAFIJO UNIVERZE
EDVARDA KARDELJA V LJUBLJANI

SOCIALNOGEOGRAFSKA PROBLEMATIKA SLOVENSKEGA
IZSELJENSTVA V JUŽNI AMERIKI

mag. Rado Genorio

Ljubljana, december 1983

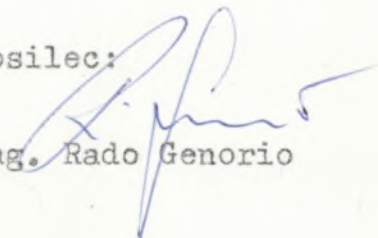
INŠTITUT ZA GEOGRAFIJO UNIVERZE EDVARDA KARDELJA V LJUBLJANI

URP/RP: RAZISKOVANJE SLOVENSKEGA NARODNEGA VPRAŠANJA

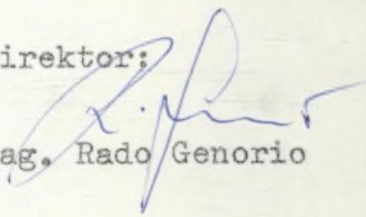
Programski sklop: Socialnogeografska problematika s Slovenci
poseljenih narodnostno mešanih regij in slovenskega izseljenstva

SOCIALNOGEOGRAFSKA PROBLEMATIKA SLOVENSKEGA IZSELJENSTVA V
JUŽNI AMERIKI

Nosilec:

mag. Rado Genorio

Direktor:

mag. Rado Genorio

Ljubljana, december 1983

K A Z A L O

stran

GEOGRAFSKI ASPEKTI PRISELJEVANJA SLOVENCEV V JUŽNO AMERIKO.....	1
Uvod.....	1
Teoretska in metodološka izhodišča prou- čevanja	3
Pomembnejši rezultati raziskave	8
Zaključne misli	15

GEOGRAFSKI ASPEKTI PRISELJEVANJA SLOVENCEV V JUŽNO AMERIKO

Uvod

V predhodnem letu(1982) začeto delo na socialnogeografski problematiki slovenskega izseljenstva v Južni Ameriki smo nadaljevali v skladu s programom, ki je bil načrtan za to večletno raziskavo. V prvi fazi je bil obravnavan in podrobneje obdelan(ter kartografsko interpretiran) predvsem regionalni vidik izseljevanja s slovenskega etničnega ozemlja v Južno Ameriko; ob tem pa tudi demografske karakteristike populacije v času izselitve, vzroki za izseljevanje, način prehajanja preko političnih mej in drugi aspekti, ki so v povezavi s procesom izseljevanja oziroma z odločitvami posameznikov(skupin prebivalstva), da spremenijo prvotni prostorsko-interakcijski sistem z novim.

Raziskovalno delo je bilo v omenjeni fazi - ob siceršni interdisciplinarni zasnovi - usmerjeno na populacijo(del slovenskega naroda) v prostoru(SR Slovenija) in času(obdobje izseljevanja); torej, v specifične politično-geografske in historično-geografske prilike znotraj slovenskega etničnega ozemlja - v katerih se je odvijalo izseljevanje Slovencev v Južno Ameriko. Z analizo sociodemografske oziroma socialno-ekonomske strukture populacije v času pred odhodom v tujino smo vsebinsko zaokrožili proučevanje geografskih aspektov izseljevanja s slovenskega ozemlja ter pojavne oblike tega procesa, ki je bil še posebej razsežen v obdobju med obema

vojnama in v prvih letih po drugi svetovni vojni. S tem je bil tisti del raziskovalne naloge, ki obravnava slovensko izseljenstvo v Južni Ameriki z vidika izvirnega okolja vsebinsko zaokrožen.

Letošnje raziskovalno delo, ki pomeni nekakšno nadaljevanje in obogatitev socialnogeografskih spoznanj o slovenskem izseljenstvu na "zelenem" kontinentu, je bilo usmerjeno predvsem v prostor priseljevanja - oziroma v namembno območje. Namen dela je bil osvetliti socialnogeografske vidike priseljevanja, to je obravnavati slovenske priseljence in njihove potomce znotraj namembnega območja. V okviru te faze dela smo ponovno izpostavili regionalni vidik (posamezna območja naselitve) ter prostorsko strukturni vidik (način poselitve) - glede na obdobja priseljevanja - ter obravnavali omenjeni vidik diferencirano po posameznih skupinah priseljencev (pri tem smo izhajali iz predhodne opredelitve izseljencev - priseljencev - v okviru dveh osnovnih skupin: predvojna ekonomska in deloma politična emigracija (beg pred fašizmom) in povojna politična - ideološka - emigracija). Ker prebiva večji del izseljencev in njihovih potomcev v provinci Buenos Aires (Argentina), smo večjo pozornost namenili načinu poselitve posameznih skupin priseljencev v tej metropolitanski regiji; hkrati pa tudi specifičnemu razvoju te regije na osnovi množičnega priseljevanja različnih narodov.

Kljub zagotovljenemu sofinanciranju, ni bilo mogoče zaradi objektivnih razlogov (notranji problemi v Argentini pred voli-

tvami) že v tej fazi izpeljati terenskega dela v provinci Buenos Aieres, kjer sicer prebiva polovica vseh slovenskih priseljencev in njihovih potomcev na južnoameriškem kontinentu. Glede na obseg samega dela, ki čaka raziskovalca v primeru proučevanja tako obsežne populacije kot je slovenska v Buenos Aieresu, bo omenjena problematika predmet posebnega proučevanja v naslednji fazi, ko bo delo/te^{na} tematiki zaključeno. Ker se je sodobno slovensko prekomorsko izseljenstvo koncentriralo predvsem v velikih svetovnih metropolitanskih regijah, bo zanimiva primerjava prostorskih vidikov slovenskega izseljenstva v Buenos Airesu (južnoameriški tip) z že proučenimi v Severni Ameriki.

Teoretska in metodološka izhodišča proučevanja

V uvodu k predhodnemu poročilu so že bila podrobno podana teoretska in metodološka izhodišča geografskega proučevanja mednarodnih selitev (proučevanje spremenjenih prostorskih struktur oziroma oblik človekovega delovanja v prostoru sodi med temeljne naloge geografa pri obravnavanju selitev). Pri tem smo podrobneje opredelili posamezne koncepcije, ki so se javljale v geografski znanosti ob proučevanju mednarodnih selitev. Ugotovili smo, da je najpopolnejši vidik geografskega proučevanja mednarodnih selitev v okviru sklopa, ki hkrati obravnava:

- značilnosti območij izseljevanja,
- značilnosti območij priseljevanja ter
- značilnosti posameznikov (ali skupin) v območju izseljevanja in v območju priseljevanja.

Omenjeni vidik je sicer bolj razširjen pri teoretskem razglabljanju geografov na problematiki selitev. Vzrok temu je v očitnem pomanjkanju ustreznih virov informacij. S tem problemom smo se soočali tudi pri teoretski in metodološki zasnovi pričujočega dela. Prav to je bil tudi eden^{od} razlogov, da smo se odločili za socialnogeografsko koncepcijo; to je, da smo v obeh dosedanjih fazah raziskovalnega dela večjo pozornost namenili značilnostim posameznih skupin izseljencev - kot nosilkam prostorskih sprememb v izvornem in namembnem območju

preko osnovnih funkcij človekovega obstoja (bivanje, delo, izobraževanje, ...). V okviru postavljene delovne hipoteze so selitve funkcija izvornega in namembnega območja (slovenski etnični prostor - Južna Amerika) ter udeležencev v tem procesu (del slovenskega naroda). Ob upoštevanju te hipoteze je mogoče kar najbolj celovito geografsko obravnavati problematiko slovenskega izseljenstva v območju, ki je bilo v naši strokovni praksi vse preveč zanemarjeno.

Seveda je tudi v tem primeru hkratno obravnavanje vseh omenjenih vidikov selitev praktično nemogoče. Zaradi tega smo se odločili za postopno proučevanje posameznih vidikov v okviru že omenjenih sklopov. V letošnjem letu je raziskovalno delo potekalo v okviru sklopa, ki obravnava:

- značilnosti širših območij priseljevanja,
- značilnosti krajev bivanja v namembnem območju in
- značilnosti priseljencev v širših ali ožjih območjih priseljevanja.

Med navedenimi smo za celovitejši prikaz geografskih vidikov priseljevanja Slovencev v Južno Ameriko izpostavili sledeče vidike:

- regionalni (ugotavljanje razlik v poteku priseljevanja v južnoameriški prostor),
- poselitveni (način poselitve posameznih skupin priseljencev),
- socialno-ekonomski (položaj skupnosti oziroma posameznih skupin v novi družbi in novem prostoru).

Na ta način smo v bistvu že ugotavljali tudi posledice selitev, predvsem v območjih priseljevanja. Poudarek je bil na redistribuciji prebivalstva, načinu poselitve in vplivu priseljevanja na regionalni razvoj posameznih območij dežel priseljevanja.

V slednjem primeru predvsem v Argentini, ki je med deželami Južne Amerike vseskozi najbolj privlačevala Slovence. Navedeni pristop nam je omogočil, da je mogoče opredeliti pomembnih šest aspektov (po Schafferju) selitvene mobilnosti prebivalstva:

- diferenciacijo selitvenih tokov po obsegu in območjih,
- vpogled v socialno-ekonomske procese, ki so sprožili selitve,
- pomembne posledice selitev,
- uporaba selitev (kot mehanizma) za opredelitev določenih stopenj socialno-ekonomske transformacije,
- vgrajevanje selitvene mobilnosti v tok: struktura - proces - sistem in s tem izdvajanje določenih socialnogeografskih problemskih situacij ter
- sintezo selitvene mobilnosti z drugimi socialnogeografskimi procesi v določene tipe procesov socialnogeografske transformacije.

Omenjenim teoretskim izhodiščem smo zadostili vsaj do določene mere tudi v empiričnem delu raziskave. Podroben pregled razpoložljive dokumentacije je pokazal, da o priseljevanju Slovencev v Južno Ameriko ni veliko podatkov niti pisanih virov. Obstajajo raznovrstne ocene, ki pa jih ne gre jemati preveč resno, saj jih poglobljena strokovna kritika hitro ovrže. Podatki uradne statistike južnoameriških držav so sila neupora-

bni, ker se nanašajo zgolj na priseljene Jugoslovane. To velja tako za evidence nad priseljevanjem kot tudi za uradne popise prebivalstva.

Za potrebe empiričnega dela raziskave so prišli v poštev:

- uradni podatki statistik dežel izseljevanja (Italija, Jugoslavija) in podatki statistik dežel priseljevanja,
- neuradni podatki raznovrstnih evidenc matične domovine (SR Slovenija),
- podatki diplomatskih predstavništev SFR Jugoslavije v deželah Južne Amerike,
- podatki institucij slovenskih izseljencev v Južni Ameriki in
- deloma poročila (kronike) poročevalcev iz posameznih izseljenskih naselbin.

S kombinirano rabo omenjenih virov informacij nam je uspelo ugotoviti temeljne značilnosti naseljevanja Slovencev v Južni Ameriki ter območja njihove koncentriranosti. Seveda je bilo v tem primeru težko govoriti o realnih številkah - v večini primerov gre zgolj za ocene števila. Ob tem je potrebno poudariti, da to pri tovrstnem pristopu tudi ni bil glavni cilj. Naš namen ni bil zgolj v ugotavljanju kvantitete, temveč v ugotavljanju (tudi na vzorčnih primerih) trendov, procesov ter struktur znotraj območij naselitve.

GEOGRAFSKI VIDIK PRISELJEVANJA SLOVENCEV
V JUŽNO AMERIKO
Pomembnejši rezultati raziskave

Od odkritja pa vse do petdesetih let tega stoletja so bile posamezne pokrajine Južne Amerike prostor množičnega priseljevanja. Vendar je ob tem potrebno poudariti, da je obseg priseljevanja zaostajal za tistim v Severno Ameriko ter da je Južna Amerika v začetku privlačevala predvsem prebivalstvo romanskih narodov. Pripadniki drugih evropskih narodov so naseljevali "zeleni" kontinent v večjem obsegu šele od druge polovice 19. stoletja naprej. Višek je to priseljevanje doseglo v letih pred prvo svetovno vojno (1900 - 1914), kar lahko povežemo z viškom agrarnega prebivalstva v posameznih območjih Evrope ter z možnostjo naselitve Pamp, izkoriščanjem rudnih bogastev in drugih naravnih virov večine dežel Južne Amerike (Argentina, Bolivija, Brazil, Čile, Peru, Venezuela in Urugvaj). Omenjene dežele so po neodvisnosti z načrtno imigracijsko zakonodajo vzpodbujale naseljevanje v redko naseljenih - toda bogatih območjih.

Prebivalstvo jugoslovanskih narodov in narodnosti se je relativno pozno vključilo v proces naseljevanja "zelenega" kontinenta. Prve skupine so prihajale iz obalnih območij in otokov ter se naselile v obalnih območjih Čile-a (Dalmatinci) ter v Argentini in Brazilu. Med njimi najdemo tudi prve skupine slovenskih priseljencev iz robnih pokrajin slovenskega etničnega ozemlja. Dežele Južne Amerike so jim v "rožnatih barvah" približali razni agenti, ki so v tem času novačili naše ljudi

po Primorski in Notranjski. Kljub temu se je v obdobju masovnega "exodusa" slovenskega prebivalstva za dežele Južne Amerike odločilo relativno malo ljudi. Sodeč po raznovrstnih ocenah njihovo število ni presegalo 3.000. Očitno je, da je bil omenjeni tok selitev malenkosten v primerjavi s tistim, ki se je v obdobju pred prvo svetovno vojno usmeril v Severno Ameriko ter v dežele Zahodne Evrope. Tako najdemo med pionirji Pamp, Chaca, Patagonije, kavnih nasadov Brazila ter rudnikov v Peruju, Boliviji in deloma Argentini le nekaj manjših skupin Slovencev, za katerimi pa je pozneje izginila sled (v večini primerov).

O pravem naseljevanju Slovencev v Južni Ameriki - predvsem v Argentino - lahko govorimo šele v obdobju po prvi svetovni vojni, ko se je iz znanih ekonomskih razlogov ter zaradi političnega pritiska italijanskega fašizma izseljevalo predvsem prebivalstvo iz Primorske. Ostale slovenske pokrajine - razen Prekmurja in Bele krajine - so bile neznatno zstopane v teh tokovih. Večji del teh izseljencev se je usmeril v Argentino, manjši del pa tudi v Brazil in Urugvaj (Prekmurci). V prvih desetih letih po prvi svetovni vojni (pozneje so zaradi ekonomske recesije tudi južnoameriške dežele omejile priseljevanje) se je naselilo v Argentino, Brazil, Urugvaj in v druge dežele kontinenta okrog 20.000 Slovencev. Večina se je najprej koncentrirala v večjih mestih ter zlasti v Buenos Airesu; v glavnem izven tropskega pasu. Karakteristično je, da Slovenci v Argentini niso bili udeleženi v prvi fazi kolonizacije Pamp. Naselili so se v mestih - le manjši del se je kasneje preselil na podeželje (Rio Negro).

Čeprav je večina izseljencev izhajala iz podeželja (tudi te tokove lahko še vedno označujemo kot "beg s podeželja"), se jih je v novem okolju dejansko malo zaposlilo pri poljskih delih. V začetku so si iskali zaposlitve pri najtežjih delih, v tovarnah, pri gradnji prometnega omrežja, kanalov in podobno. S skromnimi kvalifikacijami so našli delo ravno pri delih, ki so bila povezana z naglo rastjo območij priseljevanja (predvsem velikih mest). Lahko rečemo, da je tudi priseljevanje Slovencev v Argentino do določene mere ohranilo značaj "bega v mesto" - značilen za slovensko izseljenstvo v Severni Ameriki v klasični fazi izseljevanja pred prvo svetovno vojno. Očitno je, da lahko tudi v primeru Južne Amerike ugotovljamo glede na čas, prostor in kvaliteto priseljencev podobne pojavnosti kot v Severni Ameriki. Večina ljudi ni imela namena izseliti se za stalno. Zaradi tega so si iskali zaposlitve in hitrega zaslužka predvsem v hitro naraščajočih mestih - da bi se potem kar najhitreje vrnili v domovino. Seveda pa so objektivne družbene prilike (v novem svetu kot tudi v matični domovini) povzročile, da so postajale zamisli glede povratka vedno bolj iluzorne. Mnogim so se pridružile dekleta, žene in otroci, prilagodili so se novi situaciji in se pozneje miso vračali. Ostali so v mestih, nekateri pa so se preselili na podeželje ter se začeli ukvarjati s kmetijstvom. Omenjena mobilnost je bila v večini primerov povezana z odločitvijo, da se za stalno naselijo v novem svetu.

Razen Argentine, Brazila in deloma Urugvaja, druge dežele

Južne Amerike niso privlačevale Slovencev. Glavnina se je naselila v Argentini - v velikem Buenos Airesu. Tik pred drugo svetovno vojno je bilo v tem mestu preko 10.000 Slovencev. Prava slovenska naselbina je bila na Paternalu(okrog 5.000 Slovencev); prišlekom je Paternal pomenil mnogo. Bil je nekakšen zbirni center za priseljence iz Primorske. Tu so se zadržali nekaj mesecev, nekateri več let, ter se kasneje preselili v druge dele mesta(Villa Devoto) ali naprej v druge province(Cordoba, Mendoza, Rio Negro, Santa Fe, Chaco in Salta na severu); drugi pa spet v bližnja mesta kot Mar del Plata, Berisso, Rosario in Bahia Blanca. V vsa omenjena območja so se priseljevali v glavnem Primorci; medtem ko se je večina Prekmurcev naselila v Avellanedi - takratnem predmestju Buenos Airesa. Priseljenci iz Bele krajine pa so se večinoma naselili v okolici Cordobe. V drugih deželah je bilo v tem času večje število rojakov le še v Montevideu (Urugvaj), kamor so se priseljevali predvsem Prekmurci, in v Sao Paulu(Brazil) ter njegovi okolici.

Analiza socialno-ekonomskega položaja je pokazala, da je le manjši del priseljencev ostal v kmetijski dejavnosti. Večina so delali kot: delavci v tovarnah(Buenos Aires, Rosario, Cordoba, Berisso), v kamnolomih in cementarnah(Cordoba, Tandil), kot zidarji(Mar del Plata). Priseljenci okrog Rio Negra, Mendoze in San Rafaela pa so se ukvarjali predvsem s kmetijstvom(sadjarstvo in vinogradništvo). Analize dostopnega gradi-

va so pokazale, da je bil v večini primerov položaj priseljencev bolj pri dnu statusne lestvice; le redkim posameznikom je uspelo, da so se uvrstili med srednji in srednji-višji sloj prebivalstva.

Povojno naseljevanje Slovencev je bilo v primerjavi s prehodnim že bistveno šibkejše. Večji priliv slovenskega prebivalstva je pomenilo le naseljevanje slovenske politične emigracije ob koncu štiridesetih in v začetku petdesetih let. V primerjavi s predhodno skupino, je naseljevanje omenjene v začetku potekalo veliko bolj diferencirano. Političnim beguncem je namreč najprej odprla vrata Venezuela; tja so prispale prve skupine že leta 1947. Priseljenci, ki jih je bilo manj kot 1.000, so se naselili v Caracasu in okolici, nekateri pa so se pozneje preselili v Argentino in Severno Ameriko. Manjše število slovenskih političnih beguncev pa se je priselilo tudi v Čile, Brazil in Urugvaj.

Glavnina slovenske politične emigracije se je ob koncu petdesetih let naselila v Buenos Airesu in okolici, potem ko je Peron dovolil priseljevanje le-te iz begunskih taborišč v Zahodni Evropi. Njihovo središče-nekakšen zbirni center je postala argentinska metropola ter le v manjši meri drugi večji centri v državi (Mendoza, Cordoba, Bariloche), kamor so se preseljevali po nekajletnem bivanju in delovanju v Buenos Airesu. Omenjena skupina priseljencev se je okrepila v pet-

desetih letih, ko se je političnim beguncem pridružilo v izseljenstvu tudi najožje sorodstvo. Po natančnih evidencah je skupno število vseh povojnih priseljencev znašalo okrog 7.000. Tako kot za predhodne skupine priseljencev, je tudi za povojne postal Buenos Aires nekakšno središče njihovega delovanja, ki je presegalo argentinske meje.

Z relativno boljšo kvalifikacijsko strukturo kot predhodna skupina, se je večji del novih priseljencev hitro znašlo v novem okolju. Slednje velja zlasti za skupino izobražencev, ki je bila, ravno v tem primeru nadpovprečno zastopana, če primerjamo to skupino s tistimi v drugih deželah onkraj oceánov.

Povojni priseljenci so si v Buenos Airesu že po nekaj letih bivanja in delovanja ustvarili več centrov, ki obstajajo še danes. Večje koncentracije najdemo v Lanusu (tako imenovana "Slovenska vas"); ob tej lokaciji pa velja omeniti še večje skupine, ki prebivajo v posameznih mestnih oziroma obmestnih občinah kot: San Martín, San Justo, Ramos Mejía, Castelar, Carapachay, Berazategui in Miramar. V omenjenih lokacijah se nahajajo tudi vse pomembnejše institucije slovenske politične emigracije v Argentini oziroma v Južni Ameriki nasploh.

Naše analize so potrdile, da si je večina naših izseljencev v Južni Ameriki našla svoj bivalni in delovni prostor v velikih mestih, predvsem pa v širših metropolitanskih središčih.

Urbanizacija posameznih območij je bila torej povezana tudi

s procesom naseljevanja Slovencev. V interakciji s prostorom so posamezne skupine v skladu s prinešenimi tradicijami in položajem v novi družbi oblikovale prostor, ki je tudi po zunanjem izgledu v mestni pokrajini bistveno drugačen od tradicionalnega latinskoameriškega. Posamezni mestni predeli namreč tudi navzven kažejo, da v njem prebivajo prebivalci narodnostne skupnosti, ki nimajo s skupinami romanskih in drugih priseljenih narodov prav nobene zveze. Takih predelov je v Buenos Airesu več in jim bo^vbodoče potrebno posvetiti več raziskovalnih naporov.

s procesom naseljevanja Slovencev. V interakciji s prostorom so posamezne skupine v skladu s prinešenimi tradicijami in položajem v novi družbi oblikovale prostor, ki je tudi po zunanjem izgledu v mestni pokrajini bistveno drugačen od tradicionalnega latinskoameriškega. Posamezni mestni predeli namreč tudi navzven kažejo, da v njem prebivajo prebivalci narodnostne skupnosti, ki nimajo s skupinami romanskih in drugih priseljenih narodov prav nobene zveze. Takih predelov je v Buenos Airesu več in jim bo^vbodoče potrebno posvetiti več raziskovalnih naporov.

Zaključne misli

Raziskovalno delo v dosedanji fazi je pokazalo, da bo potrebno pri nadaljnjem obravnavanju slovenskega izseljenstva v Južni Ameriki nameniti vso pozornost slovenski skupnosti v Buenos Airesu. Tu deluje dobra polovica vsega slovenskega življa na južnoameriškem kontinentu. Z natančno opredelitvijo socialnogeografskih struktur ter prostorskih procesov znotraj omenjenega območja bo lažje zaokrožiti geografski prikaz naše skupnosti v tej svetovni metropoli. Skušali bomo opredeliti notranjo strukturiranost slovenske skupnosti v prostoru metropolitanske regije ter izdvojiti tiste vitalne elemente, ki v specifičnih družbenih pogojih oziroma pri specifični prostorski organiziranosti omogočajo obstoj močne slovenske skupnosti na majhnem, toda gosto naseljenem območju Južne Amerike.

Sama lokacija v prostoru namreč odraža tudi socialnogeografske poteze populacije. Prav tem potezam, ki izhajajo iz lokacije ter iz strukturiranosti populacije, bomo v prihodnjem letu ob priliki terenskega dela v Buenos Airesu tudi namenili največ pozornosti.